

EN ISKALL PRESSTÖDSOPINION

JONAS OHLSSON

Att statsmakterna i ett land går in och ger ekonomiskt stöd till privat ägda dagstidningar som befinner sig i en utsatt marknadsposition är ett av de tydligaste uttrycken för det som i den normativa medieforskningen kommit att kallas för den sociala ansvarsideologin. Den bärande idén är här att samhället har ett särskilt ansvar för utvecklingen på medieområdet (Siebert m.fl., 1956; McQuail, 1992). Synsättet är inte okontroversiellt. Genom att staten selektivt gynnar vissa företag, hävdar kritikerna, missgynnar den vissa andra, åtminstone indirekt. Och är det verkligen politikernas roll att med skattemedel hålla liv i produkter som konsumenterna uppenbarligen inte efterfrågar (åtminstone inte i tillräckligt stor utsträckning)? Kritiken mot att staten på det här sättet lägger sig i förutsättningarna på en fri marknad har bemötts med demokratiska argument. Samhällets behov av ett pluralistiskt dagstidningsutbud har ansetts viktigare än idén om en oreglerad tidningsmarknad med fri och lika konkurrens (Gustafsson & Hadenius, 1976). Sverige hör till de länder där det statliga stödssystemet kring dagspressen är som mest utvecklat. Så har också den svenska mediepolitiken överlag, åtminstone historiskt sett, karakteriserats som tydligt influerad av den sociala ansvarsideologin (Asp & Weibull, 1996).

De akademiska argumenten för och emot statliga subventioner till mediebranschen har blivit väl dokumenterade i forskningslitteraturen (se t.ex. Ots, 2009; Leroch & Wellbrock, 2011). Detsamma gäller för de politiska (se t.ex. Borden, 1995; Nord, 2008). Vad som däremot är avsevärt mindre beforskat är inställningen hos dem som åtminstone indirekt förväntas stå för finansieringen av de statliga stödinsatserna till medieföretagen, nämligen skattebetalarna. Härav detta kapitel. I den analys som snart tar vid görs en systematisk genomgång av hur opinionen kring det svenska presstödet är formad. Syftet med kapitlet är emellertid inte enbart att kasta ljus på frågan om huruvida medborgarna tycker att stödet till pressen är en bra idé eller inte. Det kan också ses som ett inlägg i den högst aktuella och betydligt större, principiella diskussionen som handlar om vilken roll staten ska spela i utvecklingen på mediemarknaden – en marknad som alltmer kommit att präglas av gränslöshet, konvergens och kommersialism.

Presstödet åter på tapeten

Alltsedan införandet för över fyra decennier sedan har det statliga presstödet utgjort ett centralt inslag på den svenska tidningsmarknaden. Under 2013 var omkring

hälften av Sveriges omkring 170 dagstidningar berättigade till *allmänt driftsstöd*, med andra ord det selektiva bidrag som ges till dagstidningar som befinner sig i en ogynnsam konkurrenssituation. I genomsnitt svarade stödet för omkring 30 procent av intäkterna för de stödberättigade företagen (Dagspressens ekonomi 2012).¹ Presstödet framstår som en avgörande anledning till det relativt omfattande utbudet av titlar på den svenska tidningsmarknaden.

Debatten kring den svenska presstödspolitiken har gått i vågor och intensiteten i inläggen för och emot stödet har varierat (Weibull, 2014). På senare tid har dock offentlighetens strålkastare åter riktats mot presstödet, och det av framförallt två anledningar. För det första aktualiseras statens relation till tidningsbranschen genom den omvälvande strukturomvandling som de svenska dagspressföretagen just nu genomgår. Den kraftigt ökade konkurrensen på mediemarknaden har inneburit att dagstidningsföretagen har fått allt svårare att behålla sin publik och sina annonsörer (Ohlsson, 2014a). Intäkterna sjunker och flera av landets tidningsföretag redovisar förluster, i vissa fall betydande sådana (Dagspressens ekonomi 2012). Till följd av de ekonomiska problemen har nära nog samtliga svenska dagstidningar tvingats till besparingar. Under 2012 och 2013 fick uppskattningsvis 700 dagstidningsjournalister lämna sina jobb (se Medievärlden, 2013-02-07; Journalisten, 2013-12-20). Sett till dagspressens samlade redaktionella styrka motsvarar det en minskning med mellan tjugo och tjugofem procent på bara två år. Varslen har fortsatt också under 2014. Även om hela branschen känner av strukturomvandlingens effekter är det de presstödsberättigade s.k. andratidningarna som drabbats hårdast. Problemen för dagspressen i allmänhet och andratidningarna i synnerhet har inneburit att röster höjts för att dagens stödnivåer inte är tillräckliga. För att vi alls ska ha en lokal tidningskonkurrens i landet, har det hävdats, måste staten öka anslagen till presspolitiken (se t.ex. DN Debatt, 2012-11-18).

Den andra anledningen till att den svenska presstödspolitiken åter hamnat i fokus är den av regeringen tillsatta kommitté som i september 2013 lade fram en plan för hur det svenska presstödet bör utformas utifrån de förändringar i medielandskapet som just nu pågår. Den svenska presstödspolitiken präglades under en lång tid av tydliga partipolitiska förtecken (Borden, 1995). Stödet drevs igenom av Socialdemokraterna med stöd av Centerpartiet. Moderaterna och Folkpartiet var starkt emot. Med åren har dock skiljelinjerna mellan partierna suddats ut – en utveckling som tycks ha nått sin kulmen i samband med nyss nämnda parlamentariska utredning, vars slutbetänkande inleddes med ett gemensamt partiöverskridande ställningstagande *för* ”de grundläggande motiv och målsättningar som legat till grund för statsmakternas tidigare beslut om presstöd” (SOU 2013:66, s. 13). Likafullt slutade utredningen med en oenig kommitté. Men paradoxalt nog gick inte skiljelinjen mellan partierna, vilket annars varit brukligt – utan mellan partierna å ena sidan och de externa kommittémedlemmarna å den andra. För medan de politiska företrädarna enades om att fortsätta med en fördelningsmodell som i allt väsentligt utgår från tidningarnas pappersupplagor, förespråkade presstödskom-

mittens tre branschexperter en lösning som istället tog hänsyn till att människor i allt högre utsträckning väljer bort papperstidningen för digitala alternativ. De kritiserade också kommitténs utlåtande i ett särskilt yttrande. Samma sak gjorde kommitténs ordförande, lagmannen Hans-Gunnar Axberger, som valde att reservera sig mot slutbetänkandet (se SOU 2013: 66, s 437ff).

Vad formar en opinion?

Politiska frågor som rör mediepolitiska spörsmål har överlag fått begränsad uppmärksamhet i opinionsforskningen (Ohlsson, 2014b). Vi vet därför ganska lite om vad människor tycker i frågor som rör statens relation till medierna och vad som formar dessa åsikter. De få studier som genomförts pekar framförallt på att mediepolitiska frågor tycks ha det svårt att ta sig in på medborgarnas agenda (se t.ex. Asp & Weibull, 1996; Ohlsson, 2010, 2013). Om vi däremot vidgar synfältet till forskning kring politiska opinioner generellt är kunskapen avsevärt mer utvecklad. Här finns också mycket att hämta för den som vill undersöka attityder kring presstödet.

På en grundläggande nivå formas människors attityder i politiska frågor av faktorer med koppling både till samhället i stort och till den enskilde individen (Zaller, 1992). Av betydelse är såväl frågans aktualitet och plats i den politiska debatten, som individens exponering för densamma och dennes kognitiva möjligheter att bearbeta den information som förmedlas. När vi tar ställning i sakpolitiska frågor vägleds vi också av mer allmänideologiska ställningstaganden, liksom av i vilken utsträckning vi själva är berörda av den fråga som avses. För att förklara varför opinioner skapas, utvecklas och till slut ebbar ut och försvinner behövs således en analysmodell som fångar upp alla dessa aspekter.

Den formulärfråga som vi ställt för att försöka ringa in den svenska pressstödsopinionen är formulerad som ett sakpolitiskt förslag: *Öka det statliga stödet till dagspressen*. Förhoppningen med frågan, som är mycket allmänt hållen, är att fånga upp någon typ av generell viljeriktning hos allmänheten i en sakfråga som i den mediepolitiska debatten tenderar att bli ganska teknisk. Frågan om inställningen till presstödet har i SOM-undersökningen ingått som en del i ett större frågebatteri med en rad olika politiska förslag. Respondenterna har för vart och ett av förslagen fått ange om de tycker att det är antingen ett *mycket bra förslag*, ett *ganska bra förslag*, *varken ett bra eller dåligt förslag*, ett *ganska dåligt förslag* eller rent av ett *mycket dåligt förslag*.

Ambitionen med det här kapitlet är emellertid inte enbart att beskriva opinionen kring presstödet utan också att försöka förklara den. I analysen prövas betydelsen av ett antal olika förklaringsvariabler för människors attityder i frågan. Hit hör inte minst frågor med koppling till de svarandes *uppmärksamhet* på politik i allmänhet och den som rör presstödet i synnerhet. I brist på specifika enkätfrågor om huruvida man har följt den presspolitiska debatten får variabeln skattas på ett indirekt sätt.

Till detta används frågor som rör nyhetskonsumtion generellt (här operationaliserat som tidningsläsning), utbildningsnivå och politiskt intresse.

Trots den relativa mediala synligheten under senare tid är presstödet och dagspressens ekonomiska situation inga frågor som placerar sig särskilt högt på den politiska dagordningen (jfr Nord, 2008). Presstödsopinionen är därför ett utmärkt exempel på en opinion som fått växa fram i en miljö där budskapen i medierna från politiker och andra viktiga opinionsbildare inte varit särskilt intensiva. Det får givetvis konsekvenser för det utfall som vi kan väntas få i en analys av svenska folkets inställning till förslaget att utöka presstödet. Endast de mest uppmärksamma och insatta kan antas ha en chans att bilda sig en egen uppfattning i frågan. För alla andra – i den utsträckning de alls kan ge uttryck för en åsikt – handlar det om att ta till de ”genvägar” som står till buds när man på det här sättet avkrävs sakpolitiska ställningstaganden (Zaller, 1992). En sådan genväg är *politisk orientering*. Politisk orientering fångas i analysen upp av formulärfrågor som handlar om partisympati och vänster-högerinställning. Huruvida personen i fråga själv läser en dagstidning som är beroende av presstöd och om han eller hon har förtroende för dagspressen som samhällelig aktör är andra faktorer som prövas.

Få har åsikter om presstöd

Så, vad tycker då svenskarna om förslaget att öka det statliga stödet till dagspressen? Inte så mycket, visar det sig. Det är åtminstone en slutsats som ligger nära till hands om vi inledningsvis i analysen koncentrerar oss på den andel av de svarande som angett svarsskalans obestämda mittalternativ, dvs. att förslaget är vare sig bra eller dåligt. För här hittar vi nämligen mer än hälften, närmare bestämt 55 procent, av de svarande (se tabell 1).² Utifrån en jämförelse med svarsmönstren hos alla de andra politiska förslag som undersöks i SOM-undersökningarna kan vi konstatera att presstödsfrågan karaktäriseras av en mycket låg åsiktsförekomst (jfr Gilljam, 1988).

Av tabell 1 kan vi likafullt utläsa att svarsmönstren ser olika ut i olika grupper i befolkningen. De två faktorer som verkar ha enskilt störst betydelse för benägenheten att uttrycka en åsikt – för eller mot en ökning av presstödet – är dels partisympati, dels förtroende för dagspressen generellt. Allra *lägst* åsiktsförekomst, i samtliga fall över 60 procent, hittar vi således bland sympatisörer till Kristdemokraterna och Miljöpartiet samt bland personer som säger att deras förtroende för dagspressen är varken stort eller litet. En oförmåga att svara på frågan om man har förtroende för dagspressen eller inte tycks alltså korrelera med en oförmåga att uttrycka en åsikt i presstödsfrågan.

Tabell 1 *Inställningen till förslaget att öka det statliga stödet till dagspressen i olika grupper, 2013 (procent och balansmätt)*

		Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken eller	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Balans- mätt	Antal svar
	Samtliga	3	13	55	19	10	-13	1 706
<i>Kön</i>	Kvinna	3	14	58	18	7	-8	883
	Man	3	12	51	20	14	-19	797
<i>Ålder</i>	16–29 år	2	8	59	18	13	-21	246
	30–49 år	2	12	52	24	10	-20	461
	50–64 år	3	14	53	18	12	-13	471
	65–85 år	5	16	57	14	8	-1	504
<i>Utbildning</i>	Låg	4	14	57	15	10	-7	323
	Medellåg	3	10	58	19	10	-16	472
	Medelhög	2	13	54	19	12	-16	360
	Hög	3	15	53	19	10	-11	494
<i>Politiskt intresse</i>	Intresserad	4	17	51	17	11	-7	943
	Inte intresserad	2	8	59	21	10	-21	685
<i>Parti- sympati</i>	V	6	16	55	17	6	-1	109
	S	4	17	57	15	7	-1	514
	C	9	7	52	22	10	-16	58
	Fp	1	20	53	19	7	-5	86
	M	2	10	48	26	14	-28	399
	Kd	1	6	69	14	10	-17	72
	Mp	3	14	62	14	7	-4	180
Sd	2	10	42	22	24	-34	128	
<i>Ideologisk orientering</i>	Klart till vänster	5	16	56	15	8	-2	194
	Ngt till vänster	4	19	59	14	4	+5	406
	Varken eller	3	10	56	20	11	-18	485
	Ngt till höger	2	11	51	23	13	-23	411
	Klart till höger	1	9	48	20	22	-32	156
<i>Tidnings- läsning</i>	Presstödstidning	5	18	53	17	7	-1	167
	Förstatidning	6	16	52	17	9	-4	363
	Övrig tidning	2	14	56	18	10	-12	621
	Icke-läsare	2	8	56	21	13	-24	531
<i>Förtroende för dagspressen</i>	Stort	7	22	53	13	5	+11	445
	Varken eller	2	12	60	19	7	-12	778
	Litet	2	6	44	25	23	-40	419
<i>Tidnings- läsning</i>	6–7 dgr/vecka	4	17	55	16	8	-3	776
	3–5 dgr/vecka	2	14	54	19	11	-14	296
	≤ 2 dgr/vecka	3	8	56	21	12	-22	160
	Aldrig	2	8	54	22	14	-26	449

Kommentar: Frågan lyder: *Nedan finns ett antal förslag som har förekommit i den politiska debatten. Vilken är din åsikt om vart och ett av dem? Öka det statliga stödet till dagspressen.* Svartalternativen är *Mycket bra förslag*, *Ganska bra förslag*, *Varken bra eller dåligt förslag*, *Ganska dåligt förslag* samt *Mycket dåligt förslag*. Till svaren i mittenkategorin har förts de respondenter som hoppat över delfrågan, men som valt att svara på en eller flera andra frågor i frågebatteriet. Balansmättet anger andelen "bra förslag" minus andelen "dåligt förslag".

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Allra *högst* är åsiktsförekomsten bland sympatisörer till Sverigedemokraterna – ett faktum vi har anledning att återkomma till senare i det här kapitlet. Också bland personer som säger sig ha ett *litet* förtroende för dagspressen, som sympatiserar med Moderaterna eller som placerar sig klart till höger på den ideologiska vänster-högerskalan är andelen med en bestämd uppfattning jämförelsevis hög. Inte i någon av dessa grupper understiger dock andelen människor utan en distinkt åsikt, för eller emot en ökning av presstödet, 40 procent. Resultatet är i linje med de från tidigare analyser av svenskars förhållande till mediepolitiska frågor (Ohlsson, 2014b).

Den sammantagna slutsatsen måste därmed bli att presstödet, trots en relativt stor medial uppmärksamhet under hösten 2013, har förtvivlat svårt att leta sig in på medborgarnas politiska agenda. Faktorer som i andra sammanhang har visat sig ha betydelse för åsiktsförekomsten i politiska sakfrågor – till exempel kön, ålder, utbildning och politiskt intresse – har jämförelsevis liten effekt i det här fallet. Dock tycks män vara något mer benägna att avge en åsikt än vad kvinnor är. Detsamma gäller personer med ett intresse för politik i jämförelse med personer utan. Avslutningsvis är det också värt att notera att den egna exponeringen för dagspressen, dels i fråga om regelbunden tidningsläsning, dels om den tidning man huvudsakligen läser uppbär presstöd eller inte, förefaller sakna betydelse för benägenheten att ta ställning i presstödsfrågan. Också till detta behöver vi återkomma.

Nu är samvariation inte nödvändigtvis samma sak som kausalitet. För att ta reda på vilka bakgrundsfaktorer som *faktiskt* har betydelse för människors förmåga att kunna ta ställning i presstödsfrågan måste det därför till en analys där de enskilda effekterna av de olika förklaringsvariablerna testas under kontroll för varandra, enligt principen allt annat lika.

En sådan analys presenteras i tabell 2. Vad tabellen konkret visar är hur *sannolikheten* för att ha en inställning i presstödsfrågan förändras med var och en av de testade förklaringsfaktorerna. I analysen ingår endast de förklaringsfaktorer som i en samlad analys visat sig ha en självständig förklaringskraft i förhållande till övriga faktorer.

Resultaten i tabell 2 bekräftar de huvudsakliga mönstren från tabell 1. Allt annat lika har såväl förtroende för dagspressen som intresse för politik mer generellt egna oberoende effekter på benägenheten att ta ställning till förslaget att höja det statliga stödet till dagspressen. I det förra fallet är det som antydde redan av tabell 1 inte i första hand en fråga om man har stort eller litet förtroende för pressen som faller avgörandet, utan det faktum att man alls har en åsikt (och styrkan i densamma).

Vid sidan av politiskt intresse och förtroende för dagspressen finns det även systematiska skillnader i åsiktsförekomsten med koppling till partisympati. Såväl M- som SD-sympatisörerna avviker från övriga partiers sympatisörer genom en signifikant större benägenhet att kunna (eller vilja) ta ställning i presstödsfrågan.

Men därefter upphör sambanden. De övriga prövade förklaringsfaktorerna från tabell 1 – kön, ålder, utbildningsnivå, ideologisk orientering, samt inte minst, den egna tidningskonsumtionen – erbjuder alltså ingen hjälp när vi vill förstå varför presstödsopinionen är formad som den är.

Tabell 2 Sannolikheten att uttrycka en åsikt ("bra" eller "dåligt förslag") om förslaget att öka det statliga stödet till dagspressen, 2013. Binär logistisk regression.

Koefficient	β	Standard-fel	Wald's χ^2	Frihets-grader	Odds-kvot
Konstant	-0,638	0,119	28,631	1	0,528 ***
Pol. intresse (0=nej, 1=ja)	0,288	0,108	7,142	1	1,334 ***
Partisympati (dummy-kodad; ref. = Socialdemokraterna)			21,941	8	
Vänsterpartiet	0,008	0,218	0,001	1	1,008
Centerpartiet	0,219	0,283	0,598	1	1,245
Folkpartiet	0,144	0,243	0,353	1	1,155
Moderaterna	0,347	0,139	6,239	1	1,415 *
Kristdemokraterna	-0,523	0,281	3,464	1	0,593
Miljöpartiet	-0,236	0,183	1,666	1	0,790
Sverigedemokraterna	0,467	0,208	5,041	1	1,594 *
Annat parti	-0,145	0,309	0,221	1	0,865
Förtroende för dagspressen (dummykodad; ref. = varken eller)			23,357	2	
Ganska stort/litet	0,357	0,110	10,582	1	1,429 **
Mycket stort/litet	0,851	0,197	18,691	1	2,342 ***

Kommentar: Signifikansnivåer: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Likelihood ratio test: $\chi^2 56,533$, df 11, $p < 0,000$. Hosmer & Lemeshow: $\chi^2 6,059$, df 8, $p < 0,641$. Cox & Snell's $R^2 = 0,036$. Nagelkerke's $R^2 = 0,048$. $N = 1529$. För frågans formulering, se kommentar tabell 1. I analysen har svarsalternativen *Mycket bra förslag*, *Ganska bra förslag*, *Ganska dåligt förslag* samt *Mycket dåligt förslag* getts värdet 1 och alternativet *Varken bra eller dåligt förslag* värdet 0. I den senare kategorin ingår även de respondenter som hoppat över delfrågan, men som valt att svara på en eller flera andra frågor i frågebatteriet.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Ökat presstöd: Ett föga omtyckt förslag

Åsiktsförekomsten är en viktig, om än ibland förbisedd, aspekt när vi analyserar opinioner. Den ger oss ett konkret och enkelt mått på hur väletablerat ett politiskt förslag är i medborgarnas medvetande. Eller annorlunda uttryckt: Är detta alls en fråga som människor har någon åsikt om? En närmare analys av åsiktsförekomsten kan också visa om en fråga har olika aktualitet i olika grupper i samhället (jfr t.ex. epitetet "elitfråga"). Icke desto mindre är det inte opinionernas utbredning, utan deras *riktning*, som brukar ägnas den största uppmärksamheten i opinionsforsk-

ningen: Är människor för eller emot förslaget i fråga – och i fall då opinionen är delad, vad beror då det på?

För att finna ut åsiktsriktningen i den svenska presstödsopinionen får vi återvända till tabell 1. Resultatet är relativt entydigt. Av tabellens första rad läser vi nämligen att endast 3 (tre) procent av de svarande anser att förslaget att höja det statliga stödet till dagspressen är ett *mycket* bra förslag. Med det placerar sig presstödet i samma sällskap som några av de opinionsmässigt sett mest iskalla förslag som överhuvudtaget finns på medborgaragendan, som att bedriva *mer* av sjukvården i privat regi, att *höja* pensionsåldern eller att begränsa rätten till fri abort. Att öka det statliga stödet till dagspressen var hösten 2013 inget omtyckt förslag hos den svenska befolkningen.

När det gäller opinionsfördelningen i övrigt ser vi att 13 procent tycker att förslaget är ett ganska bra förslag, 19 procent att det är ett ganska dåligt förslag och 10 procent att det är ett mycket dåligt förslag. En klar övervikt, 29 procent mot 16, säger sig alltså vara emot en höjning av det statliga stödet till dagspressen.

Också när det gäller åsiktsriktningen finns det emellertid skillnader – i vissa fall betydande sådana – mellan olika delar av befolkningen. Män är mer negativa till att höja presstödet än vad kvinnor är. Detsamma gäller för yngre i jämförelse med äldre och för personer som är mindre intresserade av politik i jämförelse med de som är mer intresserade. I samtliga fall är skillnaderna relativt begränsade. Något mer markerade blir de om vi istället sorterar de svarande utifrån deras partipolitiska sympatier. Motståndet mot att öka presstödet är klart störst bland M- och SD-sympatisörer, medan anhängarna till Vänsterpartiet och Socialdemokraterna är, om inte *för* en ökning av presstödet (för det är de inte), så åtminstone minst emot.

Att presstödsfrågan alltså präglas av en allmänideologisk dimension hos medborgarna är alltså fastslaget. Den allra största opinionsklyftan hittar vi likafullt när vi kopplar inställningen till presstödet till människors förtroende för dagspressen. I ingen enskild samhällsgrupp är motståndet mot att öka presstödet lika utbrett som bland den fjärdedel av de svarande som säger sig sakna förtroende för dagspressen som samhällsaktör. Och ingenstans är stödet för att öka presstödet lika högt som bland den ungefär lika stora grupp som säger sig *ha* förtroende för pressen.

Men den egna tidningsläsningen då? Jo, den tycks också ha betydelse: en hög tidningskonsumtion är förknippad med ett större gehör för förslaget att öka det statliga stödet till pressen. Därtill är stödet för att öka presstödet mer utbrett bland läsare av presstödstidningar än bland övriga. Men, och detta är värt en extra poängtering: inte ens bland de personer som anger att de i första hand läser en tidning som i större eller mindre utsträckning är beroende av presstöd för sin överlevnad är förespråkarna för att öka stödet fler än dem som är emot.

Också i fråga om åsiktsriktningen kan vi fördjupa förståelsen kring presstödsopinionens mekanismer genom att undersöka de enskilda effekterna av de olika förklaringsfaktorerna. Utfallet presenteras i tabell 3. (Förklaringsfaktorer som saknar egen förklaringskraft har på samma sätt som i tabell 2 uteslutits från analysen.)

Tabell 3 Sannolikheten att vara positivt inställd till förslaget att öka det statliga stödet till dagspressen, 2013. Binär logistisk regression.

Koefficient	β	Standard-fel	Wald's chi ²	Frihets-grader	Odds-kvot
Konstant	-4,355	0,386	127,244	1	0,013 ***
Pol. intresse (0=nej, 1=ja)	0,587	0,163	13,047	1	1,799 ***
Partisympati (dummy-kodad; ref. = Moderaterna)			27,675	8	
Vänsterpartiet	0,853	0,293	8,508	1	2,348 **
Socialdemokraterna	0,752	0,203	13,754	1	2,122 ***
Centerpartiet	0,379	0,415	0,833	1	1,461
Folkpartiet	0,509	0,325	2,459	1	1,664
Kristdemokraterna	-0,960	0,550	3,045	1	0,383
Miljöpartiet	0,566	0,267	4,500	1	1,762 *
Sverigedemokraterna	0,311	0,332	0,882	1	1,365
Annat parti	-0,849	0,754	1,267	8	0,428
Tidningsläsning, frekvens (dummy-kodad; ref. = aldrig)			4,961	3	
2 dgr/vecka eller mer sällan	0,118	0,334	0,124	1	1,125
3–5 dgr/vecka	0,384	0,245	2,470	1	1,469
6–7 dgr/vecka	0,442	0,209	4,469	1	1,555 *
Förtroende för dagspressen (dummykodad; ref. = ganska/mycket litet)			58,296	2	
Ganska/mycket stort	1,547	0,229	45,768	1	4,697 ***
Varken stort eller litet	0,632	0,226	7,829	1	1,882 **

Kommentar: Signifikansnivåer: * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001. Likelihood ratio test: chi²152,153, df 15, p 0,000. Hosmer & Lemeshow chi²9,974, df 8, p 0,267. Cox & Snell's R² = 0,095. Nagelkerke's R² = 0,160. N = 1 529. Svarsskalan har dikotomiserats så att alternativen *Mycket bra förslag* och *Ganska bra förslag* har sammanförts till en kategori ("1") och alternativen *Varken bra eller dåligt förslag*, *Ganska dåligt förslag* och *Mycket dåligt förslag* sammanförts till en annan ("0"). För frågans formulering, se kommentar tabell 1.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Resultaten i tabell 3 bekräftar den stora inverkan som förtroendet för dagspressen i allmänhet verkar ha för benägenheten att stödja en ökning av det statliga stödet till densamma. Men som framgår av tabellen är dagens svenska presstödsopinion också formad av faktorer kopplade till partipolitisk orientering, ålder och tidningskon-

sumtion. Analysen visar att det finns en signifikant skillnad mellan M-sympatisörer å ena sidan, och sympatisörer till S, V och MP å den andra. Mellan M och övriga allianspartier (eller för den delen SD) finns ingen motsvarande skillnad – ett faktum som pekar på att opinionen i det här avseendet tycks följa blockgränserna. (Sambandet är dock att betrakta som jämförelsevis svagt.) När det gäller ålder ökar sannolikheten att vara för en ökning av presstödet ju högre upp i åldrarna vi söker oss. Och i fråga om tidningsläsning ökar stödet, föga förvånande, med en ökad tidningskonsumtion. Däremot saknar själva tidningsvalet en egen förklaringskraft: Huruvida den tidning man läser uppbär presstöd eller inte har alltså ingen *egen* inverkan på ställningstagandet i presstödsfrågan.

En iskall presstödsopinion

Den svenska mediemarknaden befinner sig just nu i en brytningstid. Digitaliseringen och internets utbredning har på ett dramatiskt sätt kastat om förutsättningarna för att bedriva medieverksamhet. Utvecklingen har slagit särskilt hårt mot dagspressen, som i dagens närmast gränslösa konkurrenssituation fått allt svårare att behålla sin publik och sina annonsörer. Det här är förvisso långt ifrån något svenskt fenomen. Över hela västvärlden brottas dagstidningsföretagen med intäktsproblem.

I ljuset av den kris som dagspressen just nu genomgår har de amerikanska mediekritikerna Robert McChesney och John Nichols hävdat att nyhetsjournalistik på samma sätt som brandförsvaret eller polisen bör betraktas som en *kollektiv nytta* (eng. ”public good”). Med andra ord en tjänst som är nödvändig för att samhället ska fungera, men som den fria marknaden inte klarar av att tillhandahålla på ett för samhället optimalt sätt. För att rädda den amerikanska dagstidningsjournalistiken argumenterar de båda författarna för ett införande av ett statligt finansierat presstöd (McChesney & Nichols, 2010). Med amerikanska mått mätt är det ett synnerligen radikalt förslag. Så inte i Sverige. Presstödet har utgjort ett centralt inslag på den svenska tidningsmarknaden i över fyra decennier. Sett till utvecklingen på senare år är det dock alltmer tveksamt om de svenska stödnivåerna är tillräckliga – åtminstone inte om ambitionen är att upprätthålla det tidningsutbud som vi varit vana vid. Trots ett samlat årligt bidrag på omkring en halv miljard kronor går en betydande majoritet av de svenska andratidningarna med förlust. Nedläggningshotet hänger över flera klassiska tidningstitlar.

I det här kapitlet har vi tagit oss an frågan om presstödet ur ett medborgarperspektiv – eller ett publikperspektiv om man så vill. Vilken folklig förankring har idén om att med statliga medel stödja en bransch som alltmer tycks gå på knäna?

Resultaten som presenterats skvallrar knappast om någon utbredd krismedvetenhet hos medborgarna när det gäller dagstidningsbranschens ekonomiska läge. Snarare tvärtom. Förslaget att öka det statliga stödet till dagspressen bemöts med en påfallande likgiltighet. Och bland den minoritet av befolkningen som kan uttrycka en bestämd åsikt i frågan är det betydligt fler som är emot en ökning av presstödet

än som är för. År 2013 var det bara 16 procent av svenskarna, ungefär en av sex alltså, som tyckte att en ökning av det statliga stödet till pressen var en bra idé. Inte ens bland de personer som ändå läser en stödtidning är förespråkarna för en ökning fler än dem som är emot. Och det i en tid när dagspressens ekonomiska bekymmer ändå varit tämligen uppmärksammade – inte minst av tidningarna själva.

Hur ska då de här resultaten förstås? De fördjupade analyserna av opinionen i olika grupper ger viss vägledning. För det första är det tydligt att presstödsförespråkarna har haft svårt att nå förankring i de grupper där de spontant borde ha det, med andra ord på den ideologiska vänsterkanten och bland de mer frekventa tidningsläsarna. I den utsträckning man i dessa grupper alls är medvetna om dagspressens bekymmer tycks man inte dra slutsatsen att ökade statliga bidrag är en lösning av eftersträva – åtminstone inte i någon större omfattning. På högerkanten och bland personer som sällan eller aldrig läser en dagstidning är motståndet mot att öka presstödet däremot kompakt. Störst är motståndet bland sympatisörerna till Sverigedemokraterna, ett resultat som ytterligare bekräftar den infekterade relationen mellan partiet och de etablerade medierna.

För det andra är det uppenbart att även om presstödsopinionen också fortsättningsvis präglas av ideologiska positioneringar tycks den allmänna inställningen till stödet mer än något annat vara ett uttryck för inställningen till pressen i stort. Har man förtroende för dagspressen som samhällsinstitution ökar sannolikheten att man också ska tycka att det är en bra idé att öka det statliga stödet till pressen. Och i ett samhälle som dagens svenska, där förtroendebalansen för dagspressen ligger på minus (se Sören Holmberg & Lennart Weibulls kapitel om institutionsförtroende i denna volym), där blir också inställningen till ett ökat presstöd därefter.

Noter

- ¹ Som antyds av namnet är det allmänna driftsstödet avsett att täcka kostnader som är knutna till *utgivningen* (driften) av den dagstidning som stödet är beviljat för. Företag som tar emot stödet är därför skyldiga att i efterhand redovisa hur stödet har använts. Driftstödet fördelas utifrån tidningarnas upplaga. Stödet till den största stödberättigade tidningen, Svenska Dagbladet, uppgick under 2012 till 55,6 mkr. Det motsvarade omkring fem procent av tidningens samlade omsättning. Störst *relativ* andel av intäkterna utgjorde driftsstödet för endagstidningen politiken.se. Under 2012 svarade statsbidraget på 1,2 mkr för hela 70 procent av tidningens samlade intäkter. Politiken.se utkommer bara på nätet (Dagspressens ekonomi 2012).
- ² Lämpligheten i att mäta åsiktsförekomsten på det här sättet kan diskuteras. Men i avsaknaden av ett specifikt ”vet ej-” eller ”ingen åsikt-”alternativ ger ”varken eller”-alternativet en relativt handfast indikation på hur stor del av befolkningen som faktiskt har en bestämd åsikt angående förslaget. Dessutom

har forskningen kring hur människor förhåller sig till den här typen av svars-
skalor kunnat visa att en betydande andel ”varken eller”-svar i själva verket kan
hänföras till kategorin ”ingen åsikt” (Sturgis m.fl., 2010).

Referenser

- Asp, Kent & Lennart Weibull (1996). *Svenska journalister om mångfald och medier*.
Stockholm: Rådet för mångfald inom massmedia.
- Borden, William (1995). *Power plays. A comparison between Swedish and American
press policies*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation,
Göteborgs universitet.
- DN Debatt 2012-11-18* (Dagens Nyheter). <[http://www.dn.se/debatt/den-
blodande-dagspressen-behover-omställningsstod-nu](http://www.dn.se/debatt/den-blodande-dagspressen-behover-omställningsstod-nu)> (besökt 2014-04-30).
- Dagspressens ekonomi 2012* (2013). Stockholm: Presstödsnämnden.
- Gilljam, Mikael (1988). *Svenska folket och löntagarfonderna*. Lund: Studentlitteratur.
- Gustafsson, Karl Erik & Stig Hadenius (1976). *Swedish press policy*. Stockholm:
The Swedish Institute.
- Hadenius, Stig, Lennart Weibull & Ingela Wadbring (2011). *Massmedier. Press,
radio och tv i den digitala tidsåldern*. Stockholm: Ekerlids.
- Journalisten 2013-12-20*. <[http://journalisten.se/nyheter/398-jobb-borta-i-arm-
minst](http://journalisten.se/nyheter/398-jobb-borta-i-arminst)> (besökt 2014-04-30).
- Leroch, Martin A. & Christian M. Wellbrock (2011). “Saving newspapers with
public grants: the effects of press subsidies on the provision of journalistic
quality”, *Information Economics and Policy*, 23: 281–286.
- McChesney, Robert W. & John Nichols (2010). *The death and life of American
journalism. The media revolution that will begin the world again*. Philadelphia:
Nation Books.
- McQuail, Denis (1992). *Media performance. Mass communication and the public
interest*. London: Sage.
- Medievärlden 2013-02-07*. <[http://www.medievarlden.se/nyheter/2013/02/sa-
mycket-krympte-redaktionerna-i-fjol](http://www.medievarlden.se/nyheter/2013/02/sa-mycket-krympte-redaktionerna-i-fjol)> (besökt 2014-04-30).
- Nord, Lars (2008). *Medier utan politik. En studie av de svenska riksdagspartiernas
syn på press, radio och TV*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Ohlsson, Jonas (2010). ”Spelar medieägandet roll?”, i Sören Holmberg & Lennart
Weibull (red.) *Nordiskt ljus*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Ohlsson, Jonas (2013). ”Svensk presstödsopinion”, i Lennart Weibull, Henrik
Oscarsson & Annika Bergström (red.) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet,
Göteborgs universitet.
- Ohlsson, Jonas (2014a). ”Nya spelregler för press, radio och tv”, i Ulla Carlsson
& Ulrika Facht (red.) *MedieSverige 2014*. Göteborg: Nordicom vid Göteborgs
universitet.

- Ohlsson, Jonas (2014b). "Fading support for the Swedish press support", *Journal of Media Business Studies*, 11(1): 39–60.
- Ots, Mart (2009). "Efficient servants of pluralism or marginalized media policy tools? The case of Swedish press subsidies", *Journal of Communication Inquiry*, 33(4): 376–392.
- Siebert, Fred S., Theodore Peterson & Wilbur Schramm (1956). *Four theories of the press. The authoritarian, libertarian, social responsibility, and Soviet communist concepts of what the press should be and do*. Urbana: University of Illinois Press.
- SOU 2013:66. *Översyn av det statliga stödet till dagspressen*. Slutbetänkande av Presstödskommittén. Stockholm: Fritzes.
- Sturgis, Patrick, Caroline Roberts & Patten Smith (2010). *Middle alternatives revisited. How the neither/nor response acts as a 'face-saving' way of saying 'I don't know'*, Working paper M10/1, University of Southampton: Southampton Statistical Sciences Research Institute.
- Weibull, Lennart (2014). "Fyra decennier i MedieSverige", i Ulla Carlsson & Ulrika Facht (red.) *MedieSverige 2014*. Göteborg: Nordicom vid Göteborgs universitet.
- Zaller, John (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.

